

Weke Zimanekî Kêmar Serpêhatiya Statuya Zimanê Kurdî The Experience of Kurdish Language Status as a Minorited Language

M. Şirin FILİZ*

PUXTE:

Ev gotar berê xwe dide vekolîna statuya zimanê Kurdî ya di nav dîrokê de. Statuya ziman bi fonksiyona ziman an ji bîkaranîna ziman ve eleqedar e. Ji bo statuya ziman taybetmendiyên sereke, statuya qanûnî, orjîna ziman, asta standardîzasyonê û zîndibûna ziman in. Ev taybetmendiyên statuya ziman bi rewşa siyasî, çandî, aborî û dîrokî ve girêdayî ne, bi bandora van diyardeyan statuya ziman, di nav kaniya demê de diguhere. Weke zimanekî Kêmar statuya zimanê Kurdî jî bi bandora wan diyardeyan hatiye guherîn. Li gor van yekan em ê hewl bidin li gor sê serdeman veguherînên di statuya zimanê Kurdî de digel minakên cîhanê analiz bikin. Ev sê serdem, serdema feodalîteyê, serdema netewe dewletê û serdema hilweşandina netewe dewletê ne. Di serdema feodalîteyê de ji ber ku patronaja mîrekiyan li ser zimanê Kurdî hebûye statuyêke siyasî û çandî ya zimanê Kurdî hebûye, di serdema netewe dewletê de, di encama prosesa modernîzasyonê Tirk de û bi têkçûyîna mirekiya Kurdan ve zimanê Kurdî di bin zext û zordariyan de maye û statuya xwe ya sîyasî wenda kiriye. Di serdema hilweşandina netewe dewletê de bi sistbûna fikrên neteweperweriyê ve zext û zordariyên li ser zimanê Kurdî jî sist bûne, lê di vê serdemê de ji ber sedemên civakî û aborî statuya çandî û civakî ya zimanê Kurdî di ber têkçûnê de ye.

Bêjeyên sereke: zimanê Kêmar, statuya ziman, feodalîte, netewe dewlet, modernîzm.

**Peywirdarê Lêkolînê, Zanîngeha
Mardin Artukluyê, Enstîtuya Zimanên
Zindî, Şaxa Makezanîsta Ziman û Çanda
Kurdî, Mêrdîn, Turkiye.**

Research assistant, Mardin Artuklu
University, Living Languages Institute,
Kurdish Language and Culture Depart-
ment, Mardin, Turkey.

e-mail: mehmetirinfiliz@gmail.com

ABSTRACT:

This article aims at exploring the status of Kurdish language in the history. Language status is a concept concerning about language use and language function. It is based on juridical status, language origin, degree of standartization and vitality of the language. These prosperities

of language status are related to politic, cultural, economical and historical situations, language status can also change with these impressions. As a minorited language, the status of Kurdish language has continually changed because of these impressions for hundred of years. In the light of these facts, we will analyze changes in the status of Kurdish language in three terms by comparing with some languages putting through the similar process. These periods are feudal, nation state and deconstruction nation state periods. In feudal period, there were the cultural and political status of Kurdish language because it had patronage by the Kurdish emirates, in the nation state as a consequence of Turkish modernization process and collapsing of the Kurdish emirates, Kurdish language put through hard process and lost its political status. In deconstruction nation state, nationalism lost its influence, bans on Kurdish language was partly removed by Turkish state but Kurdish language has no cultural and political status because of social and economical challenges.

Keywords: minorited language, language status, feudality, nation state, modernism.

1. DESTPÊK

Wek têgeh statuya ziman têgeheke bi realitiyê ziman ve girêdayî ye. Statuya ziman ew tişt e ku axeverê wî zimanê çî dîkin bi vî zimanî, yan jî ev ziman ji aliyê çandî, kulturî, siyasî û aborî ve bi kêrî çî tê. Li vir diyardeya herî girîng ji bo statuya ziman fonksiyona ziman e. Lewra bi guherina fonksiyona ziman statuya ziman jî diguhere. Ew çax mirov dikare bibêje ku statuya ziman bêtir bi fonksiyona ziman ve girêdayî ye. Ev fonksiyon jî statuya siyasî, çandî û aborî ya ziman diyar dike. Lê hin ziman jî hene digel ku li nav civakê xwediyê satûteyê çandî ne jî ji ber ku ji aliyê dewletên serdest ve nayên qebûl kirin, ne xwediyê statuyeke fermî ne. Ev ziman wekî zimanê mînorîtî tene qebûl kirin. (Gruyter, 1989: 4-19)

Zimanên mînorîtî (zimanên kêmar) ew ziman in ku li welatê ku ew lê tene axaftin ne xwediyê statuyeke polîtîk û îdeolojîk in. Ev rastiyeke van zimanan e ku ji ber ku ji hêla dewletekê ve li ser wan zimanan patronajek tunebûye, wekî zimanên fermî nebûne xwedî prestîj û nehatine parastin. Bo nimûne li Îspanyayê zimanê katalanî û li Fransayê jî zimanê bretonî zimanên bi vî rengî ne. Axêverên van zimanan zimanê xweyî dayikê wekî zimanê yekem û zimanê fermî jî wekî zimanê duyem fêr dibin lê bi destpêkirina dibistanê ve hinî zimanê fermî dibin. Ev zimanana li herêma ku ew lê tene axaftin bi sedan salan desthilatdar bûne lê bi bilinbûna hişmendiya netewe dewletê ve zimanê fermî li ser axêverên van zimanan hatiye ferzkirin û gelek zimanên mînorîtî îro jî aliye zindibûnê ve di nav xetereyan de ne. (Trask, 2007: 171-172)

Lêbelê carinan ihtîmal heye ku zimanek di herêmekê de wekî zimanekî mînorîtî bê qebûlkirin jî li heremekî din xwedî statuyeye desthilatdariyê be. Bo nimûne zimanê rusî li Polonyayê ji ber ku ne xwediyê statuyekê ye, wekî zimanekî Kêmar tê qebûlkirin lêbelê zimanê Rûsî li Rûsyayê xwediyê statuyeye fermî ye (Moskal, 2004: 3). Di nav vê konteksê de Kurdiya Kurmancî û zazakî ji ber ku li Tirkîyeyê ne xwediyê statuyeye fermî ne û patronejê li ser wan tuneye, mirov dikare li vî parçeyê Kurdistanê zimanê Kurdî weke zimanekî mînorîtî binirxîne. Lê em nikarin ji bo Kurdiya Soranî heman tiştî bibêjin. Çimkî li vî parçeyê Kurdistanê zimanê Kurdî weke zimanekî fermî jî hêla dewleta Iraqê ve tê qebûlkirin û ligel vê yekê jî li ser Kurdiya Soranî patronaja herêma Kurdistanê heye. Ji ber vê yekê Kurdiya Soranî ne zimanê mînorîtî ye, beravajî vê ew xwedî statuyek fermî ye. Ji ber van sedeman li vir dema em dibêjin zimanê Kurdî weke zimanê mînorîtî qesta me jê Kurdiya Kurmancî û zazakî li Tirkîyeyê ye.

Lê li vir divê em behsa rewşa Kurdî ya li Îranê jî bikin. Li wir rewşa ziman piçekî tevlihev e. Çimkî li vî parçeyê Kurdistanê zimanê Kurdî her çendî nehatebe qedexekirin jî weke zimanekî fermî jî nehate qebûlkirin. Weşanên Kurdî di destê dewleta Îranê de ne. Bo nimûne di sala 1970yê de li zanîngeha Tehranê li fakulteya zimanên antîk du dersên Kurdî li bernameyê hatine zêdekirin. Her çendî ev helwesteke polîtîk be jî armanca vê dersê ew bû ku berê Kurdan bidin dewleta Îranê û gotine ku zimanê Kurdî zimanekî Îranî ye û qedîm e. (Hassanpour, 2005: 478) Bi rastî jî Kurdî û Farisî ji aliye binyadê ve du zimanên pir nêzî hev in. Lewma jî ji bo zimanên bi vî rengî têgeheke wek “zimanên heremî” (Regional languages) tê bikaranîn. Têkiliya van zimanan bêtir ji aliye dîrokî, etnîkî û çandî ve bi zimanên majorîtî ve heye. (Moskal, 2004: 3). Lewra zimanê Kurdî li Îranê jî ne wekî zimanê mînorîtî ye lêbelê wekî zimanekî heremî tê nirxandin.

Zimanê Kurdî wekî zimanekî mînorîtî bi giştî ji sê serdemên girîng derbas bûye, ango di sê serdemên cihê de ji ber bandorên siyasî, civakî û aborî statuya zimanê Kurdî ya di nav civakê de guheriyê. Ev sê serdem serdema feodalîteyê, serdema netewe dewletê û serdema hilweşandina netewe dewletê (deconstructed nation state) ne. Li gor qeneeta me serdema feodalîteyê bi hatine Selçûqî û Osmanîyan nav axa Kurdistanê dest pê dike. Serdema duyem jî piştî Şoreşa Fransî dest pê dike ku em ê vê serdema weke serdema netewe dewlet pênase bikin û vê serdemê jî di nav xwe de, em ê bikin du beş. Beşa yekem ji Şoreşa Fransî heya hilweşandina Dewleta Osmanî, beşa duyem jî ji hilweşandina Dewleta Osmanî heya salên şestî ye. Serdema sêyemîn serdema hilweşandina netewe dewletê ye ku piştî şerê cihanê yê duyemîn dest pê dike. Bi vî awayî em dê hewl bidin ka kijan diyardeyên siyasî, civakî û aborî bandor li ser geşedana statuya zimanê Kurdî kirine û çî guherîn di statuya zimanê Kurdî de çê bûne?

2. SERDEMA FEODALÎTEYÊ

Di sedesala 11. û 14. de Tirk û mongolan gelek êrîş li ser axa Kurdistanê pêk anîn û ew rewş bû sedem ku li Kurdistanê gengeşiyên mezin çê bibin û gelek eşîrên Kurdan cih û warên xwe biterikînin. Di sedesala 16. de du dewletên pîrnetewe Osmanî û Îranî li herêmê desthilatdariya xwe xurttir kirin. Ew her du dewlet ji bo ku desthilatdariya xwe qaîm bikin diviyabû piştgiriya emîrtiyên Kurdan bigrin, lewra jî gelek polîtîkayên cihê li ser Kurdistanê meşandin û bi vî awayî Kurdistan dagir kirin. (Bruinessen, 2013: 204- 205) Lê Kurd bêtir berê xwe didin Dewleta Osmanî ku sunnî bû. Bîst mîrên Kurdan berî ku biçin sefera Îranê biatî siltan Selîm dikin. Serkêşê vî karî jî Îdrîsî Bedlîsî bû ku berê şewirmendiya hikûmdarê Akkoyuniyan kiribû. (Bruinessen, 2013: 215) Piştî vê serdemê Kurd di bin siya Dewleta Osmanîyan de bûn xwedî otonomî.

Di vê serdemê de kêm zêde Kurd xwediyê desthilatdariyeke polîtîk in. Li Kurdistanê bi ser navê emîrtiyên Kurdan nêzî çil emîrtî ava bûne. Di serê her emîrtiyê de bi unvana paşa, beg û emîr rêvebir hebûne û sînorên wan diyar bûne. Her emîrtiyek xwediyê artêşeke birêkûpêk bû û dema pêdivî çê dibû ji eşîran jî leşker distandin. Her çendî di nav van emîrtiyan de gelek axa û begên feodal hebin jî di encamê de li herêmê desthilatdar mîr bûn. (Hassanpour, 2005: 127) Ji ber wan sedeman di van salan de berhem hatine dayîn û li ser nivîskarên wan patronajek hebû. Em dikarin bibêjin ku di vê serdemê de edebiyatek heye û ew edebiyat di bin patronaja aristokratên xwedî erd de û di derdora dîwanxaneyan de ava bûye. Lêbelê ev jî rastiyeke e ku di nav civakên eşîrî û gundewar de geşedana edebiyateke nivîskî zehmet e (Hassanpour, 2008: 83).

Wekî Kurdan, Bretonî jî ji heman pêvajoyê derbasbûnê. Welatê Breton ji aliyê Normanan ve di sedesala 10. de hatiye dagirkirin. Normanan bi xwe re zimanê Frensî anîne. Ji vê serdemê şûnde zimanê Frensî bûye zimanê desthiltadariyê û qîmetek bi dest xistiye lê Bretonî nebûye zimanê desthilatdariyê û ji ber vê jî di asteke nizm de hatiye nixandî. Lêbelê dîsa jî di nav gel de pirçandiyek (diglossic culture) hebûye. (Donnkey, 2011: 26) Di rastiya xwe de di serdema feodalîteyê de hem ji hêla Kurd û Tirkan ve û hem jî ji aliyê çandî, olî û etnîkî ve li Kurdistanê pirçandiyek hebûye. Di vê serdemê de zimanê serdest zimanê Farisî ye, gelek şair û edîbên Kurd ne bi zimanê Kurdî lê bi zimanê serdestan nivîsandine. Bo nimûne Îdrîsî Bedlîsî berhema xwe ya li ser dîroka Osmanîyan a bi navê Heşt Beheşt ji bo Siltan Bayezid bi zimanê Farisî nivîsandîye. Her wiha Şerefîxanê Bîdlîsî berhema xwe ya li ser dîroka Kurdan Şerefname bi zimanê Farisî nivîsandîye. (Zekî Beg, 2012: 26)

Her çend di vê serdemê de ji hêla ziman ve tu qedexekirin tunebe jî, ji bo bilindbûna asta zimên divê desthilatdariyek hebe. Çimkî di vê serdemê de kesên

rûmetê didin şairan bêtir qiral/şah û padişah in. Jixwe heger helbesteke şairekî, bo nimûne li cem padişahêkî Osmaniyan hatibe xwendin ew bêtir mirovekî qedirbilind e. Lewra jî şair bêtir di nav hewldanê de ne ku helbestên xwe bi zimanê Farişî, Erebi û Tirkî binivîsinin. Helbet hin kesên ji vê rewşê aciz in jî hene. Wekî mînak Melayê Cizirî û Ehmedê Xanî reaksiyonek ji vê rewşê re nîşan dane. Amir Hassanpour vê reaksiyonê wekî *neteweperweriya feodal* bi nav dike. Li gor Hassanpour ev têgeh ji ber şert û mercên taybet ên Kurdistanê derketiye holê. Çimkî Kurdistan di nav du împaratoriyan de hatiye parçekirin. Kurd her çendî ji cîranên xwe bêtir ciwanmer û mêvanperwer bin jî di bin desthilatdariya cîranên xwe de dijîn û ji ber ku begên Kurdan di nav xwe de bûne parçe parçe statuya wan a polîtîk ji cîranên wan kêmtir e û ziman û edebiyata Kurdî tenê dikare bi piştgiriya padişahêkî Kurd pêşve biçe. Ehmedê Xanî bi vî awayî *neteweperweriya xwe ya feodal* di pirtûka xwe ya *Mem û Zînê* de formule kiriye. (Hassanpour, 2005: 128) Lewra em dikarin bibêjin ku Xanî padişahêkî Kurd, bi hişmendiyê feodal dixwest ku ew padişah ziman û çanda Kurdan biparêze. Ev jî nîşan dide ku di vê serdemê de kêmkê zêde li ser zimanê Kurdî ji aliyê mîr û begên Kurdan ve patronajek heye. Lewra em dikarin bibêjin ku ji aliyê ziman ve serdema herî pêşketî ev serdem e û em îro bi saya şair û edibên wekî Ehmedê Xanî, Melayê Cizirî û Feqiyê Teyran dikarin bibêjin ku edebiyata Kurdî heye. (Adak, 2013: 165) Hebûna kesên mînanî Ehmedê Xanî, Meleya Cizirî û Feqiyê Teyran di qesrên mîrektiya Kurdan de di heman demê de hebûna statuya siyasî ya zimanê Kurdî nîşan dide.

Di heman demê de mirov dikare bibêje ku di vê serdemê de ji aliyê statuya çandî ve zimanê Kurdî li Kurdistanê serdest e. Michael Chyet di gotara xwe ya bi sernavê *Neo Aramic and Kurdish an Interdisciplinary Consideration of Their Influence on Each Other* de behsa kontakta zimanî ya di navbera zimanê Kurdî û zimanên aramî de dike û dibêje ji ber ku komên etnik yên wekî asûrî û keldanî di nava civaka Kurdan de dijîyan, bivênevê di navbera zimanê Kurdî û van zimanan de kontakta zimanî çêdibû, axêverên van zimanan digel zimanê xwe zimanê Kurdî jî dizanibûn, di encamê de di navbera van zimanan de bi rêya deynstendinê (borrowing) hevkarîgeriyek çêdibû. Lê di vê hevkarîgeriyê de bandora zimanê Kurdî bêtir li ser van zimanan hebû. Lewra zimanê Kurdî wekî zimanekî çandî li herêma xwedî desthilatdar bû û axêverên zimanê aramî wekî zimanekî duyemîn xwe fêri Kurdî dikirin (Chyet, 1995: 231). Di dawiya de mirov dikare bibêje ku di vê serdemê de Kurdî hem xwediyê statuyê siyasî û hem jî xwediyê statuyê çandî ye. Lê ji ber ku Kurdistan di navbera du împaratoriyan mezî de maye statuya zimanê Kurdî ji zimanên serdestan kêmtir bûye.

3. SERDEMA NETEWE-DEWLETÊ

3. 1. Ji Serdema Şoreşa Frensî heya Hilweşandina Dewleta Osmanî

Piştî serdema feodalîteyê serdema netewe dewletê tê ku vê serdemê ne tenê ji bo Kurdan her wiha ji bo hemû neteweyên bindest gelek xetere di nav xwe de di-hewandin. Piştî sedsala 16.-17. bi derketina fikra modernîteyê li Ewropayê di hemû qadên civakî de gelek guherînên mezin rû dan. Ewropa derbasî aboriya kapîtalîst bû û êdî tu derfeta jiyane ji bo sazîyên kevnare nemabû. Dewletên monarşîk di bin bandora van guherînan de man û dixwestin di nav axa xwe de yekitiya desthilatdariyê saz bikin û ji ber van sedeman jî beg û axayên feodal hemû tesfiye kirin. Hem ji aliyê îdarî û hem ji aliyê erdnigariyê ve rexistinên navendîbûnê dest pê kirin. Êdî di parzemîna Ewropayê de dewletên modern derdiketin holê. (Coşkun, Derince, Uçarlar, 2010: 11)

Modernizasyonê tenê di qadên siyasî û îdarî de dest pê nekir, her wiha ji aliyê ziman ve jî divê standardizasyonê çêbûbûna. Ji ber vê yekê perwerdeya ku di dibistanan de dihate dayîn diviyabû bi awayekî standart bihata dayîn. Loma di vê serdemê de politikayên zimanî hatine meşandin. Ev politîka jî bêtir bi rêya perwe-deyê bi ziman û çandeke standart dihate dayîn. (Özkırımlı, 2013: 159-164)

Digel vê yekê zimanek û çandeke standart jî bi tena serê xwe têrê nedikir. Herwiha di nav van zimanên standart de jî tenê zaravayek dihat bijartin. Bo nimû-ne Anderson dema behsa weşangeriya kapîtalîst dike balê dikşîne li ser vê stan-dartîzasyona zimên û dibêje ku weşangeriya kapîtalîst ji bilî zimanên îdarî yên herêmî zimanekî îqtîdarê ava kir. Bivênevê hin zarava bêtir nêzî zimanê weşange-riyê bûn û ji ber vê yekê yên din ji derfetên zimanê weşanê bêpar diman. Mesela di vê serdemê de Elmaniya bilind, Îngîlîziya Qiral û paşê Tayiya navendî ji ber van geşedanên siyasî ji aliyê çandî û siyasî ve pêş de çûn. (Anderson, 2011: 60-61) Belê wekî ku li vir jî tê xuyakirin dewletên modern (netewe dewlet) bi xwe re ziman û çanden standart anîne.

Dewleta Frensî ji bo vê yekê nimûneya herî berbiçav e. Wekî ku li jor jî hate îzahkirin dewletên modern dixwestin çand û zimanekî standart ava bikin. Rêve-berên dewleta Frensî jî di heman baweriyê de bûn û di sala 1789an de di parlemen-toya Frensayê de biryareke wiha hate stendin:

Feodalîzm ji bo ku pergala koledariya berdewam bike dixwaza ziman û zaravayên curbecur ên ku li Fransayê tene axaftin bijîn. Ji bo yekîtî û azadiya Fransayê divê em xwe dûrî vê yekê bihê-lin. Ji bo yekîtî û berdewamiya komara me divê em yek zimanî bikar bînin. (Tigris, 2009: 32)

Her wiha dewleta Frensî wekî dewleteke dagirker û mêtînger di wê baweriyê de bû welat û civakên mêtîngeh civak û welatên paşverû ne û divê ev civak û welat li gor normên modernîzasyonê bêne pêşvebirin. Helbet nîşaneyê şarîkirinê ziman û çanda frensî bû. Zimanên herêmî di hemû qadên çandî, îdarî û perwerdehî de hatin astengkirin û qedexekirin. (Çiçek, 2013: 48) Ji ber vê yekê Dewleta Frensî berê xwe herî zêde da qada perwerdehiyê û politikayên piştaftinê li ser serê wan civakên mêtîngeh meşand. Bo nimûne Donnkey dema behsa mînorîzekirina zimanê Bretonî di qada perwerdehiyê de dike wan mînakên jêrîn pêşkeş dike:

Ji îro pêve di hemû prosedûrên tene pêşkerin û di hemû astên perwerdeyê de ji bilî zimanê frensî wê tu ziman neyên bikaranîn. Heger dema zarokê ji bilî zimanê dewletê (the official language) zimanekî dîn bi kar bîne wî bi awayekî sistematîk ceza bikin nan û ava tîsî bidinê û wî bişînin tuvaletê bi wî bidin paqijkirin. (Donnkey, 2011: 27)

Ne tenê Dewleta Frensî, hemû dewletên kolonyal bi heman hişmendiyê tevgeriyane û xwestine pêşî ziman û çanda welatê mêtîngeh ji holê rakin. Dema kolonyalîstan xwe gîhandin parzemîna Emerîkayê dest nedan zimanên mînorîtî yên ku mîna wan sipî bûn. Lê berevajî wê zimanên herêmî (indigenous languages) yên ku çermSORAN bi kar dianîn, xwestin ji parzemîna Emrîqayê rakin û li şûna wê îngîlîzî bikar bînin. Ji ber vê yekê jî kolonyalîstan hewl dan ku çermSORAN bikin xêçperest û di nav çanda rojava de wan asimîle bikin. Lewra jî wan wekî mirovên ne medenî û zimanê wan jî weke zimanê hovan (barbaric languages) bi nav kirin û ji bo çand û zimanê çermSORAN ji parzemîna Emrîkayê biavêjin zarokên çermSORAN di dibistanên xwe de dane xwendin û zimanê îngîlîzî hînî wan kirin. (Schimid, 2001: 22-23)

Wekî ku di serdema feodalîteyê de jî hate îzahkirin Kurdistan ji hêla Dewletên Osmanî û Sefewî ve hatibû dagirkirin. Lê di vê serdemê de mîrekiyên Osmanî kêm zêde xwediyê otonomiyekê bûn lewra ji li ser zimanê Kurdî patronajek hebû. Lê helbet bayê modernîteyê bi ber Dewleta Osmanî ve jî dihat. Di serdema modern de Dewleta Osmanî hewl da ku mîrekiyên Kurdan û binyada civakî ku ji terîqet û axayên Kurdan pêk tê ji holê rake. Bi taybetî Siltan Mahmûdê II. herî zêde lez daye ji bo van reformên civakî û leşkerî pêk bîne. Siltan Mahmûd dixwest rejimên nîvotonom ên Kurdan bi tevahî ji holê rake. (Jwaîdeh, 2012: 118)

Polîtîkayên navendîbûnê bi xwe re standardîzasyona zimên jî anî û vê standardîzasyonê bi taybetî di serdema tanzîmatê de dest pê kir. Ji ber ku di vê serdemê de polîtîkayên navendîbûnê herî zêde di qadên perwerdehiyê û sîyasetê de xwe didin der û li ser civakê yekzimanî tê ferzkirin, entelijanseke tanzîmatê ava dibe û ev entelijans bêtir di bin bandora Şoreşa Frensî de dimîne. Ew jî wek selefê xwe Frensiyan tebaya xwe biçûk dibînin û dibêjin ji bo pêşvebirina huner û edebiyatê divê zimanekî standart bê qebûlîkirin. (Sadaoğlu, 2002: 71) Ew hewldanên standardîzasyona ziman, di serdema Ebdulhemîdê Duyem de êdî xwe di qada perwerdehiyê

de ji dide der. Di sedsala 1869an de “Maarîf-î Umumiye Nizamnamesi” tê weşandin. Li gor vê nîzamnemeyê divê êdî li ser hemû axa Dewleta Osmanî zimanê Tirkî weke zimanekî mecbûrî bê xwendin. Lêbelê mektebê biyaniyan (azınlık okulları) vê biryarê bi cih naynin. Ebdulhemîd ji bo vê biryarê bi cih bîne hin tevdîran werdigire û qanûnekê derdixe. Li gor vê qanûnê ji bo vekirina dibistanekê divê ji pa-dîşah destûr bê stendin. Taybetmendiyêke din a vê serdemê ew e ku Ebdulhemîd polîtîkayên Îslamîst dimeşandin û ji ber vê siyasetê alîkarî dida perwedeya Erebi û medreseyan. (Sadaoğlu, 2002: 83-84) Ji ber van polîtîkayan li Kurdistanê du cure dibistan hebûn. Di cureya yekem de perwedehiya fermî bi zimanê Tirkî dihate dayîn, di ya din de ji perwerdeya olî bi zimanê Erebi dihata dayîn. Di encamê de Kurd ji her du dibistanan jî bêpar diman û zimanê wan dihate marjînalîzekirin. Vê rewşê gelek rewşenbîrên Kurd ên vê serdemê aciz dikir. Bo nimûne Bediuzzeman Seîdê Nûrsî, di rojnameya Şark ve Kurdistanê de bi sernavê “Kürdler Yine Muhtactir” nivîsareke dinivîsîne û balê dikşîne ser vê rewşê. Ew pend û şîretan li Dewleta Osmanî dike û dibêje hûn ji bo pêşvebirina millet li Kurdistanê dibistanan vedikin, lê di van dibistanan de ji ber ku bi zimanê Tirkî perwede tê dayîn zarokên Kurdan ên ku vî zimanî nizanin ji perwerdeyê bêpar dimînin û ew ji dibe gelek sedemên gengeşîyan. (Akpınar, 2009: 3-47)

Wekî me li jor jî îzah kir bi awayekî fermî cara yekem di vê serdemê de zimanê Kurdî weke zimanekî marjînal tê dîtîn û mînorîze dibe. Lê dîsa jî statuya çandî ya zimanê Kurdî di vê serdemê de kêm zêde heye, lewra herçend zimanê Kurdî di qadên fermî de bê marjînalîzekirin jî di nav civakê de xwedî statu ye. Bo nimûne, Marchîn Rzepka dema behsa wergerên încîlên Kurdî yên sedsala 19mîn dike, dibêje ev wergerên Kurdî ne ji bo Kurdên xaçperest hatine amadekirin, berevajî wê ev werger ji bo Ermeniyên kurdiaxêv hatine amadekirin. Lewra Ermeniyên ku di nav Kurdan de dijîn, di berdêla zimanê Ermenkî de zimanê Kurdî dizanin. (Rzepka, 2015) Ev jî nîşan dide ku zimanê Kurdî di vê serdemê de xwediyê statuyeke civakî bûye û di heman demê de serdestiya statuya çandî ya zimanê Kurdî jî nîşan dide.

3. 2. Piştî Şerê Cîhanê yê Yekemîn Heya Serdema Hilweşandina Netewe-Dewletan

Piştî ku şerê Cîhanê yê Yekemîn bi dawî bû Komara Tirkîyeyê bi lezgînî dest bi avakirina netewe-dewletekê kir. Di Dewleta Osmanî de netewe li gor zimanê wan an etnîsîteya wan nedihatîn senifandin, ew bêtir li gor bir û baweriya xwe ya olî dihatîn senifandin. (Yavuz, 2007: 6) Lê piştî ku Mustafa Kemal hat ser kar, hemû tişt serobino bûn. Komara Kemalîst xwe li ser bingeha medenîbûn, laîsîzm û neteweperweriyê ava kir. Ev her sê têgeh di rastiya xwe de ne têgehên nû bûn, ji Jontirkan hatibûn wergirtin û di avabûna komarê de herî zêde ev her sê têgeh

derketin pêş. (Sadaoğlu, 2002: 170) Komara Tirk dixwest ku têkiliya xwe bi Îslamê re qût bike, lewra jî ji xwe re weke hemû neteweyên cihanê rehên dirokî ava kir. Anderson dema behsa vê yekê dike dibêje ku “Komara Kemalîst bankeyên dewletê ên wekî “Eti Bank” û “Sumerbank”ê ava kir. *Bi ihtimaleke mezin Atatürk jî di nav de ew di wê bîr û baweriyê de bûn ku bingeha Tirkan ji Hitît û Sûmeran dihat.*” Anderson şerh datîne û dibêje “Zêde nekenin” (Anderson, 2011: 269). Her çend aniha em li vê teoriyê bikenin jî ji bo wê serdemê ev ne meseleyeke kenê bu. Di rastiya xwe de Komara Kemalîst dixwest bi awayekî sistematîk hemû pirçandîya anatoliyayê ji holê rakê. Di vê serdemê de saziyên wekî Dîroka Tirkan (Türk Tarih Kurumu) hatin avakirin, teza dîroka Tirkan (Türk Tarih Tezi) hate nivîsandin. Bi vî awayî îdeolojiya kemalîst kete nav hewldanekê ku dîrok û çanda Tirkan bi demên kevna-re ve girê bide û bi vî awayî hemû çand û zimanên Anatoliyê ji holê rake (Çağlayan, 2014: 50). Ernest Gellner vê serdemê weke *serdema serkeftina serhildana neteweperweriyê û xwe ji holê rakirinê* bi nav dike. Di vê serdemê de împaratoriyeşin, neteweperwerî dibe tekane çavkaniya meşrû ya siyasetê. Koma etnîk a majorîtî (çanda serdest) vê neteweperweriyê dide ser milê xwe, bicihanîna qedera neteweyê ji xwe re dike armanc û netew-dewlet ava dibin. Lê ev di nav xwe de xetereyekê dihewîne. Çimkî di nav van netew-dewletan de wekî împaratoriyeşin berê gelek etnîsîtiyên cihê hene. (Özkırımlı, 2013: 164) Komara Kemalîst jî bo vê pirçandîyê ji holê rake çî ji dest hat kir; Ermenî tehcîr kirin, Rûm mubadele kirin. Lê Kurd hîna jî li ber çavan disekinîn. Diviyabû ew ji bihatana modernîzekirin û tirkkirin.¹

Dewleta Kemalîst bi awayekî birêkûpêk dest bi modernîzasyon û tunekirina ziman û çanda Kurdan kir. Ji bo vê yekê plansaziyek hate çêkirin. Ev plan Plana Islahata Şerqê ye (Şark Islahat Planı). Li gor vê planê pêşiya her tiştî axa û begên feodal divê ji holê bîn rakirin û di berdêla wan de qeymeqam û waliyên ku dikarin li gorî fermanên navendê tevbigerin bîn tayînkirin. Dadgeh hatin avakirin û yên ku li hember biryarên dadgehê derdiketin dihatin cezakirin. Her wiha ji aliyê demografîyê ve jî fîzîbîlîteyek hate kirin û Kurd û Tirkên li heremê dijîn hatin hejmartin. Tiştê balkêş ew e ku di gelek cihên raporên nepenî de bal tê kişandin li ser Tirkên ku bi Kurdî zêder didin û yên ku tirkîtiya xwe ji bîr kirine:

Qezayên Çemişkezek, Çarsancak, Xarpût û çar mezrayên ku ji Tirkan pêk tên zilamên Tirkan bi Kurdî zêder didin û danûstendina xwe ya bi Kurdan re bi Kurdî dikin. Li bajarê Sêrtê 7 gund li Mêrdîn 14 gund, li Midyadê 200 gund û li Stewrê jî 14 gund digel ku Tirk in di bin bandora vê rewşê de mane û bi taybetî mêr mecbûr dimînin ku Kurdî fêr bibin û biaxivin. (Bayrak 2014: 453) Gundi bîyî ku bêjeyeke Tirkî zanibin dikarin dakevin bajar û hemî pêdi-

1 Edward Said dibêje, çandên serdest di nav wê hewldanê de ne ku çandên din bikin wekî xwe. Bo nimûne ji bo rojava, rojhilat tenê dimenekê Rojava ye, ango rojhilat kopiyayeke xirab ya rojava ye. (Said, 1998, 102) Dewleta kemalîst jî bi heman mantalîteyê nêzîkî civaka kurd bûye û ji kurdan re gotine hûn Tirkên çiyayî ne. Ango Tirkên ne medenî cahil û nezan in, kopyayeke xirab ên Tirkan.

viyên xwe bi cih binîn. Mêrên Tirkan ji sedî heştê mecbûr mane ku hinî Kurdî bibin. (Bayrak, 2014: 457)

Ev nimûneyên jorîn nîşan didin ku li seranserê Kurdistanê ziman û çanda Kurdan serdest in. Ew rewşa hanê ji bo modernîzasyon û navendbûna Dewleta Kemalîst xetereyek bû, lewra jî divê ev pirsgirêk bihata çareserkerin û li gor qewlê Gellner hemû bermahiyên Împaratoriya Osmanî jî holê bihata rakirin. Di dewama raporê de wiha tê vegotin:

Ev erdnîgariya Tirkiyeyê ku di destê me de maye nabe ku du milletên cihê li vê derê desthilatdar bin. Lewra jî divê li seranserê welatê me nifûs û desthilatdariya neteweya Tirk serdest be. (Bayrak, 2014: 458)

Dewleta Kemalîst li gor xwe çend tedbîran distîne. Li gor van tedbîran divê bi riya şaredarî û ocaxên Tirkan zimanê Tirkî li sûk û bazaran serdest be û ji bo zimanekî din rê nede. Kurd bi darê zorê jî be divê hinî Tirkî bibin, divê li van deveran dibistanên fermî vebin û mamosteyên qedirbilind werin tayînkirin. Divê herî zêde giringî bi dibistanên keçan bê dayîn û bi gelek diyarî û îkraman keç bîn teşwîqkirin ji bo xwendinê. (Bayrak, 2014: 460)

Dewleta Kemalîst weke selefê xwe yê Dewleta Frensî herî zêde ji bo ku zimanê Kurdî ji qada civakê rake û modernîzasyona civakê pêk bîne, berê xwe da qada perwerdehiyê. Ji bo avakirina netewe-dewletekê û modernîzasyona civakê û veguherînên çandî û siyasî, perwerde qada herî girîng e û bi taybetî jî ensîtîtûyên keçan (Çiçek, 2013: 51). Donnkey dema behsa vê mijarê dike dibêje ku Frensa bi darê zorê li ser Bretonê ferz dikir ku zimanê fermî ê dewletê bi kar binîn û bi taybetî jî di qada perwerde û artêşê de. (Donnkey, 2011: 27) Çimkî mirovek bivênevê ji van her du saziyan derbas dibe. Yanî hemû zarok ji nav pêvajoyeke perwerdehiyê derbas dibin û hemû mêr jî mecbûr in ku leşkeriye bikin.² Di van herdu qadan de zimanê fermî bi awayekî mecbûrî tê bikaranîn û eger mirovek zimanê fermî nizanibe di wan her du qadan de gelek zor û zehmetiyan dikşîne. Mesela em dizanin ku mezinên civaka me yên ku bi Tirkî nizanibûn dema diçûn leşkeriyê rastî gelek zor û zehmetiyan dihatin û di vegeerê de di wê hişmendiyê de bûn ku divê zimanê fermî bê hînkirin. Yan na wê zarokê wan li leşkeriyê gelek zor û zehmetî bikşînin. Heya demên nêz, berî ku televîzyon bê gundan, kesên ku piçekî Tirkî dizanibûn bêtir ew xort bûn ku leşkeriya xwe kiribûn. Lewra jî dema karmendek di hate gund ew bi

2 Lê modernîzasyona Tirkan ji gelek nimûneyên cihanê diwartir e. Bo nimûne artêşa Osmanî dibe artêşa Tirk û sistema perwerdeyê tenê nabe sistemeke nijadperest her wiha bi tevahî tê milîtarîzekirin. Di gelek pirtûkên dersan de leşkerên ku bi xwîna xwe axa welat av dane temayên sereke ne. Artêş jî bo etnîsîteya Tirkan saziyek pîroz e û desthilatdariya Tirkan temsîl dike. Lewra jî em gelek caran siloganên her Tirk leşkerê tê dinê (Her Türk asker doğar) Ji bilî Tirkan tu dostê Tirkan tune (Türkün Türkten başka dostu yoktu) dibihizîn. (Bnr. Tuba Kancı, Ayşegül Altınay) Madem ev artêşa pîroz aîdî Tirkan e divê ziman û çanda fermî baş bê hînkirin. Lewra jî yên Tirkî nizanin di leşkeriyê de jî sistemek perwerdeya leşkeriyê derbas dibin û zimanê fermî hîn dibin.

wan re eleqeder dibûn. An jî gelek zarokên ku bi Tirkî nizanin gelek serpêhatiyên wan ên nexweş hebûn di dibistanan de. Zarokên Kurdan ji ber Tirkî nedizanibûn nikaribûn perwerdeyê rast û dirust bistînin, beravajî vê rastî zext û zordariyan dihatin.

Zimanê perwerdehiyê li dibistanan bi Tirkî ye û digel ku hemû zarok Kurdî baş dizanin jî li dibistanê nikarin bi Kurdî xeber bidin. Car caran dema ku hevalekî/ê wan bi Kurdî xeber bide, tên giliyê wî li mamosteyan dikin û dibêjin “Mamoste ev bi Kurdî xeber dide.” Zarok ji ber ku Tirkî baş nizanin nikarin perwerdeyê rast û dirust bistînin. Heta hin caran rastî lêdan û heqeretê tên û bi piranî mamosteyê wan sîxûran dixin nav wan. Dema zarokek bi Kurdî xeber bide, sîxûr vê agahiyê digihînin mamosteyan û mamoste jî zarokên ku bi Kurdî xeber dane ceza dikin. Ji ber vê yekê ye di dibistanên fermî de heya niha jî xebardana Kurdî wekî tişteki şermî û qedexe tê ditîn. (Coşkun, Derince, Uçarlar, 2010: 124-142) Ji ber vê yekê, zarok bêyî zanîna ferzkirina zimanê fermî ya li ser wan hînî zimanê dibistanê û zimanê malê dibin. Zimanê fermî Tirkî ye, zimanê malê Kurdî ye.

Heger em bi kurtasî bibêjin; di vê serdemê de dewlet bi hişmendiyeke nijadperestî nêzikî ziman û çanda Kurdî bûye û xwestiye ku Kurdî ji hemû qadên fermî û civakî derbixe û heya astekê jî di vê meselê de bi ser ketiye û texrîbatên mezin li ser zimanê Kurdî çê bûne. Lewra êdî li Kurdistanê di qadên fermî de em rastî şopa ziman û çanda Kurdan nayên. Li Kurdistanê li ser zimanê Kurdî kêr xebat hatine kirin. Di vê serdemê de statuya zimanê Kurdî hem ji aliyê fermî ve û hem jî ji aliyê civakî ve hatiye marjînalîzekirin. Ji bo ji nû ve vejîna ziman û çanda Kurdî divê em heya salên şêstî bisekinin.

4. SERDEMA HILWEŞANDINA NETEWE DEWLETÊ

Piştî şerê cihanê yê duyemîn li seransarê Ewropayê texrîbatên mezin çê bûn. Em dikarin bibêjin ku di bingeha van şerên etnikî de fikrên neteweperweriyê hebûn. Çimkî di bingeha fikrê neteweperweriyê de “em” û “yên din” hene û gelek caran “em” li hember “ên din” hestên wekî tirs û nefretê di nav xwe de dijîn û ev fikir pir hêsan e ku veguheze nijadperestiyê. Ji ber hindê di vê sedsala netewe-dewletê de bi milyonan mirov xwe ji ber vê fikra neteweperweriyê dane kuştin. (Anderson, 2011: 159-162) Fikra neteweperweriyê ji mirovahiyê re bextewarî neanî, berevajî wê di bingeha rêxistinên wekî nazî û faşîstên Îtalyayê de ev bîr û bawerî heye. Di wan rêxistin û tevgeran de tu qîmetê mirovahiyê tunebû, lewra jî divê wan hemûyan xwe di ber dewleta xwe de bidana kuştin.

Piştî hate fêmkirin ku netewe dewlet bi tena serê xwe ji gelan re bextewariyê naîne, êdî wekî têgeha mafê mirovan derket holê. Têgeha mafê mirovan bû parçeyek ji çanda modern a politîk. Têgeha mafê mirovan xwe di qada zimên de jî da

der û êdî li ser mafên zimanê mînorîtî jî nîqaş dihat kirin. Lewra gelek hikûmetên Ewropî mafê civakên mînorîtî weke pîrsgirêkeke sereke didîtî û li ser disekinîn. Ev pîrsgirêk di nav saziyên wekî Yekitiya Ewropoyê û Neteweyên Yekbûyî de jî dibû sedemên gelek nîqaşan. Ji ber van sedeman êdî hate fêmkirin ku netewe dewlet ji çandên cihê yên mînorîtî re çareseriyê naîne, berevajî vê yekê netewe dewlet di navbera komên majorîtî û mînorîtî de dibe sedemên şer û pevçûnan. Ji vê astê şûnda hin mafên kollektîf hatin dayîn ji bo civakên mînorîtî. (Eva, 2008: 6). Herwiha danûstandina di navbera mirovan bi saya amûrên ragihandinê ve pêşva çû. Êdî têgehên wekî pîrçandî û pîrzimanî (cultural and linguistic diversity) derketin holê û li gelek deverên cihanê li ser van têgehên hate rawestan. Di gelek deverên cihanê de bariyerên geopolîtîk û pêşdarazî yên li ser zimanên mînorîtî hatin şikandin û êdî têgehên wekî nîrxên hevpar û wekhevîyê derdiketin holê (Boada, 2001: 1)

Ji vê astê şûnde, hin welatên Ewropî jî bo mafê zimanên mînorîtî û herêmî, hin qanûnên nû qebûl kirin. Ji wan qanûnan yek jî şerta Ewropa jî bo zimanên Mînorîtî (European Charter for Regional of Minorited Languages) ye. Li gor vê şertê zimanên mînorîtî wekî mîrateyeke çanda Ewropayê ye û divê ev ziman bi awayekî fermî bêne parastin û ji bo parastina van zimanan hin tevdirên qanûnî bêne derxistin. Êdî ev ziman hem di qadên fermî de û hem jî qadên civakî de têne bikaranîn. Lêbelê hemû dewletên Ewropî ev şert qebûl nekirin. Çimkî ev di bin însiyatîfa hikûmetên van dewletan de bû. (Eva, 2008: 27)

Lêbelê li Kurdistanê mafê mirovan rengêkî din stendiye. Ev reng rengêkî sosyalîst bû. Çimkî şert û mercên Kurdên Tirkiyeyê û welatê Sovyetistanê bêtir dişibiya hev. Di sala 1917an de li Rusyayê şoreşeke sosyalîst pêk tê; desthilatdariya Çar tê rûxandin û êdî pêşewayê komunîstan tên ser kar. Lenîn jî mişextiyê vedigere û di bin rêberiya wî de şoreşa Bolşevîk çê dibe. Di vê demê de rêvebirên komunîst rastî pîrsgirêka zimanên etnîk tên. Çimkî welatê Sovyetistanê welatekî pîrçandî û pîrzimanî bû. Tê zanîn ku li Sovyetistanê di wê serdemê de bi sedan komên etnîk û zimanên mînorîtî hebûne. Ji ber vê yekê ye ku polîtîkayên ziman ên li hember komên etnîk di avakirina desthilatdariya sosyalîst de wê roleke sereke bilîsta. (Grenoble, 2003: 1) Ji ber rengê sosyalîst ê vî welatî, qada ziman û perwerdehiyê jî bo armançên mezintirîn weke amûrêkê hatiye bikaranîn. Ji ber vê li Sovyetistanê zimanên mînorîtî nehatine qedexekirin û ji bo pêşvebirina van zimanan derfetên girîng hatine dayîn. Ligel vê yekê jî zimanê Rûsî wekî zimanê hevpar (lingua franca) hatiye dîtî û di qada fermî de hatiye bikaranîn. Ew jî dibe sedema nîqaşan, çimkî li gor hin kesan di bîngeha hînkirina zimanê Rûsî de dîsa armançake şovenîst heye (Grenoble, 2003: 26). Di nav vê konteksê de li Sovyetistanê li ser zimanê Kurdî jî xebat têne kirin û gelek kurdologên mezin li vî welatê dest bi xebatên çandî û akademîk dikin (Haig, Kiel, 2002).

Wekî ku berê jî hate ravekirin zimanê Kurdî di serdema netewe dewletê de di bin zext û zordariya dewleta Tirk de mabû. Kurdîstan êdî bûbû herêmeke leşkerî û deng û awazên Kurdî bi giştî hatibûn birîn. Vê rewşê heya salên şêstî dom kir. Piştî vê serdemê jî ber ku dewlet dixwaze piştgiriya axa û şêxan bigire amûrên cotkariyê (wekî traktor) dide axayan, ceyranê dikşîne gundan û ji bo cotkariyê riyên gundan çê dike. Ji ber van sedeman cotkarên Kurd bêkar dimînin û berê xwe didin metropolan. Di van bajaran de proleterayeye Kurdan a bajarî ava dibe. Hem jî ber pêkutiyên axa û şêxan û hem jî ji ber zordestiya dewleta Tirk di nava vê çîna proleter de hişyariyeye neteweperwerî ava dibe û êdî li ser meseleyên Kurd û Kurdistanê nîqaş têne kirin. Piştî salên şêstî darbeyeke leşkerî çê dibe û di sala 1961ê de makezagonê liberal tê çêkirin û êdî rê li ber weşangeriya Kurdî vedibe. (Mcdowall, 1996: 16)

Di vê serdemê de ne tenê di nav Kurdan de her wiha di nav Tirkan de jî bayê sosyalîzmê dibaye. Ev çîna proleter a Kurdan îdeolojiya sosyalîzmê nas dike û di avakirina nasnameya Kurdî de sosyalîzm roleke sereke dilîze. Ji ber sekularîzasyon û makezagona liberal, komeke rewşenbîr a Kurdan derdikeve holê. Ew koma rewşenbîr êdî jî axa û şêxên Kurdan bêtir pêşengiya nasnameya Kurdan dikin. (Yavuz, 2007: 9) Di vê serdemê de jî meseleya zimanê Kurdî di nav konteksa welatê Sovyetîstanê de tê nirxandin û gelek caran mînakên Sovyetîstanê tên dayîn û nîqaşên li ser ziman û edebiyata Kurdî dîsa di çarçoveya pratîkên li Sovyetîstanê têne nirxandin. (Türkmen, Özmen, 2013: 77-84) Heger em bi giştî rojname û kovarên vê serdemê binêrin, beşik em ê bibînin ku zimanê wan weşanan bi Tirkî ye. Lêbelê naverok bêtir bi mijarên politîk ên li ser Kurdan hatine xemilandin. (Mal-misanij, 1992) Ev rewş heya darbeya 12ê Îlonê berdewam dike û li gor serdema netewe dewletê weşangeriya Kurdî bêtir berbiçav dibe. Lê di wan weşanan de zimanê serdest ne bi Kurdî ye berevajî wê bi Tirkî ye.

Piştî vê astê darbeya 12ê Îlonê çê dibe û dîsa Kurd bi gelek zilm û zordariyan re rûbirû dimînin. Gelek serok û rewşenbîrên Kurdan têne girtin. (Mcdowall, 1996: 17) Ziman û weşanên Kurdî bi awayekî fermî têne qedexekirin û êdî tu derfeta weşangeriya Kurdî namîne. Di vê navberê de gelek rêxistinên Kurdan ên politîk tesfiye dibin, mecbûr dimînin ku derkevin derveyî welat. Li Kurdistanê weke rêxistineke leşkerî û politîk tenê PKK dimîne. PKK lez dide xebatê xwe yê leşkerî û cara yekem li Erûh û Şemzînanê çalakiyên xwe yê çekdarî pêk tîne. Piştî vê astê dozaja şidetê her ku diçe pêş dikeve. PKK di wê îddîayê de ye ku hemû çînen bindest ên ku hêvî û nasnemyên xwe neteweyî wenda kirine ji bin desthilatdariya emperyalîst derxîne. Her ku diçe aligirên PKKê zêde dibin ligel vê yekê jî dozaja şidetê jî zêdetir dibe û di salên notî de di navbera PKK û artêşa Tirk de şerên herî dijwar diqewimin (Türkmen, Özmen, 2013: 442-444).

Helbet dewletê êdî fê m kir ku bi tena serê xwe şidet tu çareseriyê nayîne ji bo pirsgirika Kurd. Loma di vê serdemê de ji bo çareserkirina pirsgirêka Kurd hewldanên polîtîk derketin holê. Ev hewldanên polîtîk jî dîsa herî zêde xwe di qada zimên de dida der. Wek gaveke erênî ji hêla dewletê ve cara yekem bi saya Serokwezîr Turgut Özal di sala 1991ê de, di parlamantoya Tirkî de qanûna 2932yan tê qebûl kirin û rê li ber weşangeriya Kurdî vedibe. Ji bilî qadên fermî bi taybetî di qada perwerdehiyê de zimanê Kurdî bi awayekî azad dikare bê bikaranîn. (Mc-dowall, 1996: 18). Piştî vê astê gelek kovarên wekî Nûbihar, Rewşen û Rojnameyên wekî Welat, Welatê Me, Azadiya Welat dest bi weşanê kirine. Nivîsandin û weşanên Kurdî her ku çû zêde bûye.

Di sala 1999an de berendamiya Tirkiyeyê ya Yekitiya Ewropayê tê qebûl kirin. Ewropa nexşeriyekê datîne ber Tirkiyeyê. Ji vê rojê şûn de di qada mafên ziman de gelek pêşketin çê dibin. Di sala 2002yan de bi qanûnekê rê li ber weşanên televizyonên Kurdî vedibe û gelek qedexeyên din ên li ser ziman û çanda Kurdî têne rakirin. Radyo û televizyonên Kurdî dest bi weşanê kirine. Qursên Kurdî yê taybet di bin banê sazîyên civakî de hatine vekirin. Di sala 2009an de TRT 6 dest bi weşanê kir, beşa Kurdî li Zanîngehên Mêrdîn û Mûşê dest bi perwerdeyê kirin. Êdî em dikarin bibêjin ku xwendin û nivîsandina bi Kurdî normalîze bûye. Bi tevahî nebe jî polîtîkayên netewe-dewletê ên hişk ji holê rabûne. Lê ew nayê wê wateyê ku marjînalîzekirina zimanê Kurdî ji holê rabûye. Çimkî herçend di warê fermî de gelek qedexekirin ji holê rabûbin jî ji gelek aliyên civakî û aborî ve Kurdî zimanekî marjînelîzekirî ye. Çimkî heya niha jî rê li ber perwerdeya bi Kurdî nehatiye vekirin. Her çend di dibistanan de weke derseke bijarte dersa Kurdî hatibe dayîn jî. Ew ders di gelek deveran de bêyî mamosteyên Kurdî tê dayîn, ev jî dibe sedema gelek gengeşîyan. Heta di hin deveran de kesên ku bi Kurdî hîç nizanin dikevin van dersan, loma jî gelek zarokên ku vê dersê distînin naxwazin careke din vê dersê bistînin. Bo nimûne li Amedê ku wekî paytexta polîtîk aa Kurdan jî tê zanîn dersa Kurdî rastî eleqeyeqê zêde nayê. Daneyên jêrîn ji *Gerîmendeya Perwerdeya Netewî ya Bajare Diyarbekir* hatine stendin û vê angaştê me jî piştras dikin.

Serdema 2012-2013an		Serdema 2013-2014an		Serdema 2014-2015an	
Bilişim Teknolojileri	46068	Matematik Uygulamaları	29510	Matematik Uygulmaları	56341
Kurani Kerim	25300	Kurani Kerim	25637	H.z.Muhammedin Hayati	31772
Matematik Uygulmaları	21997	H.z. Muhammedin Hayati	22661	Yabancı Dil	28817

H.z.Muhammedin Hayati	21486	Yabancı Dil	17834	Kurani Kerim	28725
Medya Okur Yazarlığı	19644	Yaşayan Diller ve Lehçeler	12134	Bilim Uygulamaları	27706
Yabancı Dil	19019	Spor ve fiziki etkinlikler	11400	Spor ve fiziki etkinlikler	26244
Spor Etkinlikleri	13000	Bilim Uygulamaları	10282	Yaşayan Diller ve Lehçeler	19091
Düşünme Eğitimi	11817	Bilişim Teknolojileri	9608	Okuma Becerileri	14050
Sanat Etkinlikleri	10701	Okuma Becerileri	9232	Zeka Oyunları	12068
Spor ve fiziki etkinlikler	9745	Medya Okur Yazarlığı	7451	Yazarlık ve Yazma Becerileri	11446
Okuma Becerileri	7464	Temel Dini Bilgiler	6151	Medya Okur Yazarlığı	10046
Yaşayan Diller ve Lehçeler	6413			Temel Dini Bilgiler	9430
Temel Dini Bilgiler	6402			Görsel Sanatlar	8760
Bilim Uygulamaları	5668			Düşünme Eğitimi	6824
Bilişim Teknolojileri	5204				
Zeka Oyunları	5144				

Ev dane piştrast dikin ku dersên mîna matematîk û zimanê biyanî ji ber feydeyê wan ên aborî û civakî bêtir eleqeyê dibînin. Lê ji ber ku zimanê Kurdî li Tirkîyeyê hîn jî ne xwediyê statuyeye siyasî û çandî ye zêde eleqeyê nabîne. Her çend hin sazîyên civakî wekî enstîtûya Kurdî ya Stenbolê û şaredariyên BDPyî ji bo parastina zimanê Kurdî di nav hewldanê de bin jî, ev hewldan bi tena serê xwe têrê nake. Çimkî zimanê fermî li Tirkîyeyê zimanê Tirkî ye û kesekî ku bixwaze karekî bi dest bixe divê Tirkî baş bizanibe. Di hemû qadên fermî û aborî de zimanê desthilatdar Tirkî ye. Lê zimanê Kurdî bi xwe ne zimanekî xwedî bazar û perstîj e. (Öpengin, 2011: 110) Heger em bi kurtasî bibêjin zimanê Kurdî wekî zimanê mînorîtî di serdema hilweşandina netewe dewletê de ne bi awayeke fermî be jî ji aliyê civakî, çandî, aborî ve hatiye marjînalîzekirin.

Zimanê Kurdî ne tenê di dibistanan de di heman demê de li gund û bajaran jî ne xwedî prestîj e. Di serdema netewe dewletê de her çend zimanê Kurdî ji qadên fermî hatibe qewitandin jî di nav civakê de zimanê serdest Kurdî bûye. Lê berevajî vê yekê îro em di gelek saziyên fermî de rastî şopa Kurdî tînin. Bo nimûne di dibistanan de Kurdî heye, di televizyonan de Kurdî heye, weşanên bi Kurdî hene, gelek şaredariyên BDPê xebatên xwe bi duzimanî dikin. Lê ew naye wê wateyê ku Kurdî pêş ketiye. Çimkî zimanê civakê têk çûye. Di vê çarçoveyê de Handan Çağlayan di xebata xwe ya bi sernavê *Aynı Evde Aynı Diller de behsa* vê yekê dike û dibêje ku hin mamosteyên ku di Malên Alîkar ên Perwerdeyê (Eğitim Destek Evleri) de dixebitîn, digotin dema me ji dê û bavên zarokan re perwerdeya zimanê dayikê pêşniyaz dikir ew dudilî diman û digotin: “Em tu dahatûya zimanê Kurdî ji aliyê aborî û civakî ve nabînin.” (Çağlayan, 2014: 118). Çağlayan berdeyam dike û dibêje ku cihên ku ji aliyê sosyopolîtîk ve paşdemayî; taxên wekî Benûsen û Hasırlıyê ku ji aliyê polîtîk û çandî ve bêtir xwe Kurd diditîn, mamoste dema pêşniyaza perwerdeya zimanê dayikê dikin, dê û bavên zarokan bi awayeki erênî nêzikî vê pêşniyazê nedibûn. Li gor mamosteyan li vir problem ne zanebûna Kurdî ye, berevajî vê problem nezanebûna Tirkî ye. Çimkî ji bo bidestxistina karekî baş û jiyaneke çêtir bivêneve Tirkî lazim e (Çağlayan, 2014: 119). Şert û mercên jiyana mirovan bîr û baweriyên wan diguherîne. Heger Kurdî zimanekî bazarê bûya helbet wan jî dê bixwestana fêrî Kurdî bibin. Li vir endîşeyên aborî derdikevin pêş û Kurdî dîsa ji nav qada jiyane dûr ketiye.

Li gelek deverên cihanê heman endîşeyên civakî û aborî hene di bikaranîna zimanên kolonyal de. Bo nimûne li Fîlîpînan herçendî ji bo bikaranîna zimanê Fîlîpînan hin hewldan hebin jî Îngîlîzî her dem weke zimanekî serdest pozîsyona xwe parastiye. Dîsa li gor îstatîstîkan li vî welatî gelek mirov di wê baweriyê de ne ku divê Îngîlîzî di dibistanan de were xwendin. Çimkî li gor gelek kesan Îngîlîzî zimanê bazarê ye û bêyî Îngîlîzî bidestxistina paşerojeke baş zor û zehmet e (bnr. Mahboob, 2012).

Lê mînakên berevajî vê yekê jî hene. Bo nimûne mînaka Katalanan mînakeke baş e. Piştî mirina General Franco qedexeyên li ser zimanê Katalanî rabû û Katalanî di hemû qadên fermî de bû zimanê serdest û îro Katalanî zimanekî fermî ye li welatê Katalanyayê. Hejmara axêverên Katalanî her ku diçe zêde dibe û îro Katalanî êdî bûye zimanê bazarê. Mirov dikare mînaka zimanê Kubekê li Kanadayê li vê derê zêde bike. (bnr. Garland, 2006) Lê heya vê gavê ji bo zimanê Kurdî rewşeke wiha ne diyar e. Çimkî her çend di warê fermî de hin astengiyên li hember zimanê Kurdî hatibin rakirin jî weke zimanê dustûrî nehatiye qebûlîkirin. Barê pêşvebirina ziman hîna jî li ser milên saziyên civakî ye. Ji bo dahatûyê zimanê Kurdî statuyeye fermî wekî zimanê Katalanî divê, lê heya niha jî tu nîşaneyeke bi vî rengî tune ye.

Ji ber van sedeman e ku zimanê Kurdî îro li bakur di bin xeteryê de ye. Ergîn Opengin ku li ser rewşa sosyolinguîstîk a Kurdî xebitiye diyar dike ku îro di nav Kurdan de zimanê serdest Tirkî ye, heta di nav malbatan de jî zimanê serdest zimanê Tirkî ye. (Öpengin, 136) Çağlayan jî li ser vê meselê disekine û dibêje ku pîr û kalên temenmezin ji bo ku bi neviyê xwe re têkevin nav tîkiliyê xwe piçekî hînî Tirkî kirine. (Çağlayan, 2014: 77) Ev rewş jî dide diyarkirin ku her ku diçe zimanê Kurdî ji nav civakê radibe. Di vir de problema herî mezin tunebûna perwerdeya bi Kurdî ye. Bo nimûne heger malbatên Kurdan bi hewldanên takekesî Kurdî hînî zarokên xwe jî bikin dîsa têr nake. Çimkî hînkirina zimên pêvajoyek e û eger ev pêvajo di cihê de qût bibe ziman pêşve naçe. Di berdêla zimanê dayîkê de zarok zimanê serdestan hîn dibin û zimanê dayîkê jî bîr dîkin. Yanî zarokên duzimanî di encamê de dibin xwediyê zimanê serdest û ew ziman jî zimanê Tirkî ye (Öpengin, 2011: 42). Lewra îro siyasîmedar û rewşenbîrên Kurdan jî bi awayekî hêsanî nikarin xwe bi Kurdî îfade bikin, her ku diçe zimanê Kurdî ji qadên civakî marjînalîze dibe, digel ku di qadên wekî medya û ensîtîtûyan de Kurdi bi awayeke berbiçav bê bikaranîn jî berevajî vê yekê îro kêma kes di qadên civakî û aborî de zimanê Kurdî bi kar tînin û her ku diçe zimanê Kurdi pozîsyona xwe li hember zimanê Tirkî wenda dike (Öpengin, 2012).

5. ENCAM

Me di vê xebatê xwest ku di nav pêvajoya dîrokê de statuya zimanê Kurdî vekolin. Me dît ku di serdema feodalîteyê de ji ber ku li ser zimanê Kurdî patronaja mîrekiyên Kurdan hebûye, di vê serdemê de statuya zimanê Kurdî hem ji aliyê siyasî û hem jî ji aliyê çandî ve pêşketî bûye. Di serdema netewe dewletê de bi avakirina netewe dewletê û bi hizra neteweperweriyê ve zimanê Kurdî di bin zext û zordariyan de maye, hem ji qada siyasî û hem jî ji qadên çandî û civakî marjînalîze bûye.

Di serdema hilweşandina netewe dewletê de bi taybetî piştî şerê cihanê yê duymîn bi sistbûna hizra netewperiyê ve zext û zordariyên li ser zimanê Kurdî bi giştî kêma bûne. Di vê serdemê de bi bandora sosyalîzmê politikayên zimanî jî di bin bandora politikayên welatê Sovyetîstanê de hatine nîqaşkirin. Piştî salên 1990î digel ku geşedanek mezin di xwendin û nivîsandina Kurdî de çê bûye jî di vê serdemê de bêtir endîşeyên civakî û aborî derketine pêş, axaftin û bikaranîna zimanê Kurdî kêmtir bûye, ev jî bûye sedem ku statuya zimanê Kurdî di qada civakî de tîk biçe. Di rewşa heyî de statuya zimanê Kurdî her ku diçe marjînalîze dibe û zimanê serdest dibe Tirkî. Di vê serdemê de her çend ji aliyên fermî ve pêkutiyên ser zimanê Kurdî bi giştî ji holê rabûne jî ji ber sedemên civakî, çandî û aborî statuya zimanê Kurdî di ber tîkçûnê de ye. Lewra di vê serdemê de êdî endîşeyên aborî û civakî bêtir derketine pêş.

JÊDER

- Adak, Abdurrahman, (2013), *Destpêka Edebiyata Kurdî ya Klasîk*, (ç.1), İstanbul, Nûbihar
- Akpınar, Alishan, nd, (2009) *Bir II. Meşrutiyet Gazetesi Olarak Şark ve Kürdistan, Mütferrika* (j.35). İstanbul:
- Anderson, Benedict, (2011), *Hayali Cemaatler Milliyetçiliğin Kökenleri ve Gelişimi*, (ç.6), (Şavaşır, İ, Çev), İstanbul: Metis.
- Bayrak, Mehmet, (2014), *Kürtler ve Ulusal Demokratik Mücadeleleri*, (ç.2), Ankara: Özge
- Bastars, Albert, (2001), *Minority language communities in the age of globalisation: Rethinking the organisation of human language diversity*, Univercity of Barcelona
- Brunissen, Martin Van, *Ağa, Şeyh, Devlet*, 2013, (ç.8), İstanbul: İletişim
- Chyet, Michael, (1995), *Neo Aramic and Kurdish an Interdisciplinary Consideration of Their Influence on Each Other*, di nav, Israel Oriental Studies, edt. Shloma Izreel, Rina Drory, Newyork:
- Coşkun, Vahap, Derince, M. Şerif, Uçarlar, Nesrin, (2010) *Kula Ziman*, (Loran, Elixan- Öpengin, Ergin, çev.), İstanbul: Disa
- Çağlayan, Handan, (2014), *Aynı Evde Ayrı Diller*, İstanbul: Disa
- Çiçek, Cuma, (2013), *Zimanek Çima Tê Qedexekirin?*, (ç.1), İstanbul: Peywend
- David McDowall, (1996), *The Kurds*, (ç.7), London, Minority Rights Group,
- Donnkey, Clara Miranda, (2011), *Language Ideologies and Language Practices in France and Spain: The Case of Breton, Occitan, Catalan and Galician*, Teza Lisansa bilind ya Çapnebûyi, University of Newcastle-Upon-Tyne, Newcastle Referekirin
- Eva, Saganova, (2008), *The national minorities and the European Charter for Regional or Minority Languages*, University of Roskilded department of Environmental, Social and Spatial Change Department of Geography, https://www.essex.ac.uk/armedcon/story_id/nationalminoritiesandeuropencharter.pdf
- Garland, Eric, (2006), *Can Mînority be Saved?*, 2014, wergirtina ji înternetê: 15 Kanûn, 2014, http://www.omniglot.com/language/articles/minority_languages.pdf
- Gök, Fatma, (2011), *Türkiye Cumhuriyeti' nin Erken Dönemlerinde Kız Ensitütüleri*, (ç.1) İstanbul, Bilgi Üniversitesi Yayınları,
- Grenoble, Lenore A. (2003), *Languauge Politics in The Soviet Union*, Netherland Kluwer Academic Publishers,
- Gruyter, Walter De. (1989), *Status and Function of Languages Varieties*, Newyork, 1989, <https://books.google.com.tr/books?id=geh261xgI8sC&pg=PA4&lp->

g=PA4&dq=what+is++language+status&source=bl&ots=DYZ9YkS1ki&sig=EY0-jRS2Xe-SRrnMnxg6oLoK-EQ&hl=tr&sa=X&ved=0ahUKEwjzi-yQ9uLLAhUmAZoKHenJC1oQ6AEIQjAF#v=onepage&q=what%20is%20%20language%20status&f=false

- Hassanpour, Amir, (2008) *Kürt Medyanın Kültürünün Yararılması*, di nav Philip Kreyenbroek, Christine Allison, *Kürt Kimliği ve Kültürü*, Weşanên Avesta, 2008
- Haig, Geoffrey, Matras Yoran, (2002), *Kurdish Linguistics: a brief overview*, Sprachtypol. Univ.Forsch, Berlin, http://www.uni-bamberg.de/fileadmin/aspra/bib-haig/Kurdish_linguistics_a_brief.pdf
- Hassanpour, Amir, (2005), *Kurdistan'da Dil ve Milliyetçilik*, (ç.1), (Bingöl, İ - Gündoğan, C. , Çev), İstanbul: Avesta
- Hornsby, Michael and Agarin Timofey, (2012) *The End of Minority Languages? Europe's Regional Languages in Perspective*, John Paul II Catholic University, Lublin and Queen's University Belfast, <http://www.ecmi.de/fileadmin/downloads/publications/JEMIE/2012/HornsbyAgarin.pdf>
- Öpengin, Ergin, (2012) *Sociolinguistic situation of Kurdish in Turkey: Sociopolitical factors and language use patterns*, https://www.academia.edu/4205725/Sociolinguistic_situation_of_Kurdish_in_Turkey_Sociopolitical_factors_and_language_use_patterns
- Öpengin, Ergin, (2011), *Rewşa Kurdi ya Sosyolenguîstîk li Tirkiyeyê*, (ç.1), İstanbul: Avesta.
- Jwaideh, Wadie, (2012), *Kürt Milliyetçiliğini Tarihî Kökenleri ve Gelişimi*, (ç.7), (Çekem, İ- Duman, A Çev.), İstanbul: İletişim. (Orjinala wê di sala 1961an de çap bûye)
- Kancı, Tuba ve Altınay, Ayşe Gül, (2011), *Küçük Askerleri ve Küçük Ayselere Eğitmek: Ders Kitaplarında Askerleştirilmiş ve Cinsiyetlendirilmiş*, *Vatandaşlık*, (ç.1), İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Mahboob, Ahmar and Cruz Priscilla, (2012), *English and mother-tongue-based multilingual education: Language attitudes in the Philippines*, University of Sydney and Ateneo de Manila University, https://www.academia.edu/5182319/English_and_mother-tongue-based_multilingual_education_Language_attitudes_in_the_Philippines
- Malmîsanij û Lewendî, Mahmûd, (1992) *Li Kurdîstana Bakur û li Tirkiyeyê Rojnamegeriya Kurdî (1908-1992)*, Ankara: Özge.
- Moskal, Marta, (2004) *Policy on Minority and Regional Languages in Poland*, Jagiellonian University, Poland, <http://storage.globalcitizen.net/data/topic/knowledge/uploads/20111027151736533.pdf>

- Romaine Suzanne, (2002), *The Impact of Language Policy on Endangered Languages*, Merton College, University of Oxford, <http://www.unesco.org/most/vl4n-2romaine.pdf>
- Rzepka Marcin, Protestans among Kurds and some problems of the Bible translations into Kurdish in the 19th century https://www.academia.edu/4769242/Protestants_among_Kurds_and_some_problems_of_the_Bible_translations_into_Kurdish_in_the_19th_century
- Sadaoğlu, Hüseyin, (2002), *Uluslaşma Sürecinde Türk Dil Politikaları*, Teza Doktora-yâ ya Çapnebûyi, Marmara Üniversitesi, İstanbul: Referekirin.
- Said, Edward, (1998), *Oryantalizm*, (ç.4) , (Tüzel, Nezh, çev.), İstanbul: Fırat Yayıncılık.
- Schmid, Carol, L. (2001) , *The Politics of Language: Conflict, Identity, and Cultural Pluralism in Comparative Perspective*, Newyork: Oxford University Press.
- Trask, R.L. , (2007) *Language and Linguistics*, ç.2., USA, Routledge.
- Türkmen, Emir Ali ve Özmen Abdurrahman, (2013), *Kürdistan Sosyalist Solu Kitabı*, (ç.1), Ankara: Dipnot.
- Tigris, Amed, (2009), *Ana Dili Eğitimi ve Briden Fazla Resmi Dil*, (ç.1), Stocholm: Apec.
- Orhan, Salim, (2012) *Dil Politikaları, Dil Hakları ve Türkiye' de Dil Uygulamaları*, , Teza Lisansa bilind ya Çapnebûyi, Ankara Üniversitesi, Ankara: Referekirin.
- Özkırmı, Umut, (2013), *Milliyetçilik Kuramları Eleştirel Bir Bakış*, (ç.4), Ankara: Doğu Batı.
- Yavuz, M. Hakan, (2007), *Five Stages of the Construction of Kurdish Nationalism in Turkey*, University of Utah.
- Spatial Change Department of Geography
- Zeki Beg, Mehmet Emin, (2012), *Kürtler ve Kürdistan Tarihi*, (ç.4), (İnce, V- Dağ, M., Çev.), İstanbul: Nubihar.

Extended Abstract

Language status is a concept concerning about language use and language function in terms of its cultural, political, and economical status. As a minorited language, Kurdish language has been under pressure by colonial forces for centuries so its status has changed politically and socially and gone through difficult process. In this context, we are going to analyze Kurdish languages status in three periods. First period is feudal stage which was started by invading Seljuk and Ottoman

forces in 11th century. In this period, Kurdish people were governed by emirates. During this time, Kurdish language has a patronage, yet it did not have sufficient prestige as there are dominant languages such as Turkish, Persian and Arabic in Kurdistan, but yet we can say that, in this period Kurdish language had cultural and economical status because it was used as in cultural and economical fields in the region. Second period is nation states stage. In this period, with the influences of nationalism, nation states came out, minorited groups like Kurdish people suffered from nationalist politics. The emirates governed by Kurds were abolished as a result of Turkish modernization process. Kurdish language had no longer patronage and was banned by Turkish state in official fields such as education, public sphere, by the virtue of these reasons Kurdish language lost its cultural, economical and politic status and it has been isolated by dominant powers in cultural economical political fields. We can say that in this period, Turkish language has continually taken the place of Kurdish language in cultural and economical fields and Kurdish language has faced many challenges. Third period is deconstruction nation states stage, which started after Second World War. In this period, nationalism lost its influence and minorited groups' rights such as language and cultural rights have come to be prominence. Some European countries accepted European Charter for Regional of Minorited Languages to improve minorited languages. Turkey as a candidate country to The European Union had to also carry out some democratic initiative to entry the Union. Both the democratic initiative and increasing violence events between Partiya Karkeran Kurdistan (PKK – Kurdistan Workers Party) and Turkish Army forced Turkey to accept some cultural and linguistic rights for Kurdish people. There is no specific bans on Kurdish language in social and cultural fields except for jurisdiction in this period. However there is no politic and economical status for Kurdish people. In this period, economical and cultural worries has dominated among Kurdish people. Kurdish language is not used as a medium of instruction in Turkish education system and the situation gives rise Kurdish people to abandon using Kurdish in cultural and economical fields. Kurdish children receive training in Turkish and they can also speak Kurdish outside classroom. Because of this education system, Kurdish children are assimilated and they continue to lose their mother tongue. As a consequence, we can say that in this period, the bans on Kurdish language has been partly removed by Turkish states, but it is not enough to improve Kurdish language status because the most important dimension to improve a language is to use a language as a medium of instruction. Despite the fact that there are elective Kurdish courses in Turkey, this is not enough because Kurdish teachers are not appointed and as a result of this, even those who choose elective Kurdish lessons are not able to take them. As a result of these, they are forced to choose other elective modules. In short, the current situation give rise to lose Kurdish cultural, language and economical status.